

משא ומתן ישראלי-סורי: סיכוי לשינוי בהיערכות האסטרטגית האזורית?

שלמה ברום

בשנת 2008 חודשה הפעילות בערוץ המשא ומתן הישראלי-סורי. הדבר התאפשר בזכות שינוי בגישתה של ישראל לערוץ הזה שכן בשנים שלפני כן חזר נשיא סוריה בשאר אסד בעקביות על רצונו לחדש את המשא ומתן עם ישראל, והיא לא גילתה בכך עניין. כאשר נכנס אהוד אולמרט לתפקידו כממלא מקום ראש הממשלה בעקבות מחלתו של ראש הממשלה שרון, וגם לאחר שזכה בבחירות מרס 2006 והרכיב ממשלת קואליציה, המדיניות שהוא בחר הייתה בבסיסה מדיניות של המשך. הוא העדיף להתמקד בניהול היחסים עם הפלסטינים באמצעות צעדים חד-צדדיים, והפנה כתף קרה לעבר הסורים, שהמשיכו להציע את חידוש המשא ומתן.

השינוי במדיניות ממשלת ישראל נבע מההתפתחויות בגזרה הלבנונית-סורית ומהתפתחויות בגזרת רצועת עזה. מצד אחד התברר בשתי הזירות כי הגישה החד-צדדית של ישראל, ובכללה נסיגות חד-צדדיות אשר אותן ראתה כמחוות לצד האחר, אינה יוצרת מצב יציב. הדבר הביא להתחזקות התפיסה שישראל אינה יכולה לסגת מהשטחים אשר היא שולטת בהם בלי להעבירם לידי גורם שהתחייב למנוע אלימות ויש לו יכולת שליטה בשטחים האלה, ולקוות שהם לא ישמשו בסיס להתקפות על ישראל. מצד אחר התברר כי לאורך זמן הזנחת החזית הלבנונית-סורית רק משום שנראה כי ישראל נהנית מהרתעה אמינה אשר בעקבותיה נשמר השקט ברמת הגולן ומשום שבגבול לבנון רמת ההתגרויות מצד חזבאללה מבוקרת ונסבלת, היא מסוכנת. הצד האחר מתחמש ובונה יכולות טובות יותר לפגוע באוכלוסייה האזרחית של ישראל, ובסופו של דבר יתממשו יכולות אלו אם לא יעקר שורש העימות בין שני הצדדים. מלחמת לבנון השנייה ואי-שביעות הרצון הציבורית מהדרך שהתנהלה ומתוצאותיה חיזקו את החשש מהסלמה בגזרה הזאת. הייתה הערכה שביצועיו הלא מספקים של

צה"ל שחקו את הרתעתה של ישראל גם מול סוריה, ולכן עולה הסבירות שהסורים ינסו ליזום מהלך צבאי ברמת הגולן. נשיא סוריה בשאר אסד חיזק הערכה זו בשורה של התבטאויות שבהן הציע לישראל לבחור בין שתי חלופות: חידוש המשא ומתן והסכם שלום עם סוריה, או מאמץ מצד סוריה "לשחרר" את רמת הגולן בכוח.¹ כל אלה חייבו בחינה מחדש של הדרך הנכונה לייצב את גבולה הצפוני של ישראל.

תרומה נוספת של המלחמה בלבנון הייתה חידוד המודעות בישראל לאיום מצד איראן והדגשת מקומן של סוריה ולבנון בתוך איום זה. בעיניים ישראליות נראתה מלחמת לבנון השנייה לא כסיבוב נוסף בעימותים האלימים בין ישראל לגורמים בלבנון אלא כסיבוב הראשון במלחמה שבין איראן לישראל, מלחמה שנוהלה באמצעות חזבאללה, שליח של איראן. ראייה זו חייבה את ישראל לבחון אם אפשר לטפל באיום האיראני באמצעות צעדים בזירה הקרובה לישראל. תכנית הגרעין של איראן מחזקת את החשיבה הזאת משום שהיא יוצרת לחץ של זמן. בראייה זו, אם יש דרך לפרוק את "פצצת הזמן" האיראנית או למצער להקטין את יעילותה דרך פעולה במעגל הקרוב של ישראל, עדיף לעשות זאת לפני שאיראן מתגרענת ומגבירה את יכולתה למלא תפקיד הגמוני במזרח התיכון.

בינתיים פחת החשש שמא תישחק הרתעתה של ישראל מול החזית הצפונית שלה משום שהתברר כי אין לסוריה כוונה ליזום עימות צבאי עם ישראל, אולם עדיין יש חשש מהתלקחות זירת לבנון בתרחישים שונים. החשש שמא תישחק ההרתעה פחת משום שהתנהגות חזבאללה וסוריה מאז המלחמה הראתה שלמרות הבעיות אשר היו לצה"ל בניהול המלחמה והחולשות שנחשפו בה, בסך הכול חיזקה המלחמה את הרתעתה של ישראל בגזרה הזאת. הדבר בא לידי ביטוי ראשית בגזרת לבנון, גם בהתבטאויות של מנהיג חזבאללה שעולה מהן כי אילו היה מודע לנזקים שייגרמו ללבנון בעקבות תגובת צה"ל לא היה יוזם את חטיפת החיילים וגם בשקט שנשמר בגבול לבנון כבר יותר משנתיים. כמו כן, התברר שהמלחמה הבהירה לסורים את חולשתם הצבאית ואת המחירים אשר הם עלולים לשלם במלחמה עם ישראל, והם מתמקדים מאז בעיקר בבניית יכולות לגבות מחירים מישראל ויכולות הגנה כדי להרתיע את ישראל מייזום פעולות צבאיות נגד סוריה. מאזן ההרתעה הזה בא לידי ביטוי בהיעדר תגובה צבאית מצד סוריה לתקיפת הכור הגרעיני שהיה בשלבי הקמה מתקדמים בצפון סוריה ובניסיונם של הסורים להמעיט במשמעות התקיפה הזאת כדי לא לחייב את עצמם לתגובה. הסורים לא הגיבו גם על פעולות חשאיות בשטחם, שישאל נחשדה במעורבות בהם, כמו חיסולו של בכיר חזבאללה עמאד מוע'ניה בדמשק. היעדר תגובה אלימה של חזבאללה וסוריה למבצע "עופרת יצוקה" ברצועת

שלמה ברום

עזה גם בו יש משום ראייה לאמינות הרתעתה של ישראל מול שחקנים אלה. עדיין יש חשש מהתלקחות הזירה הלבנונית בתרחישים שונים בשל ההערכה שחזבאללה עשוי להגיב על חיסול מוע'ניה ומשום שהתפתחויות בזירה האיראנית, ובעיקר תקיפת מתקני הגרעין האיראנים על ידי ארצות הברית או ישראל, עלולות להביא לתגובה של חזבאללה נגד ישראל.

ההתפתחויות האלו המריצו את חידוש המשא ומתן בין סוריה לישראל. מבחינתה של ישראל עלתה חשיבות השגת הסכם עם סוריה, שכן הוא אמור לשרת את הצורך להחליש את הציר איראן-סוריה-חזבאללה-חמאס על ידי הוצאת סוריה מהציר. סוריה יכולה להציג כלפי חוץ ופנים טענה, שלפיה ישראל נענתה סוף-סוף לדרישותיה של סוריה לחדש את המשא ומתן משום שהיא חוששת ממנה בעקבות המלחמה בלבנון, ואילו מבחינתה של ישראל קל לה יותר להיכנס למשא ומתן עם סוריה כשהיא חשה שהיא שיקמה את ההרתעה שלה, ואינה נכנסת למשא ומתן מתוך עמדה של חולשה. כמו כן נטען שהחלטת ראש הממשלה אולמרט לחדש את המשא ומתן עם סוריה נבעה גם משיקולים פוליטיים פנימיים, ובעיקר מרצונו לשקם את דימויו, שנפגע קשה במלחמת לבנון השנייה. קשה לדעת מה האמת בטענה זו כי השינוי בעמדתו של אולמרט חל כאשר היה נראה שהוא מתאושש מהמשבר הפוליטי והתמיכה בו מתחילה לעלות מנקודת השפל שהגיעה אליה.

המשא ומתן בין ישראל לסוריה החל במאי 2008 והתנהל בתיווכה של טורקיה, שתחילה העבירה מסרים מצד לצד, ולאחר מכן ארגנה שיחות קרבה בין שני הצדדים ששיגרו משלחות לאנקרה. המשא ומתן נוהל גם בשיחות אלה על ידי העברת מסרים באמצעות הטורקים, אבל קרבת המשלחות אפשרה משא ומתן יעיל יותר. המשא ומתן הופסק בעת הלחימה בעזה, ולא חודש לאחר מכן בשל מערכת הבחירות שהתנהלה בישראל וחילופי הממשל בעקבותיה.

בעקבות התחדשות המשא ומתן עם סוריה התפתח ויכוח ציבורי בישראל בין אלה המצדדים בו לאלה המתנגדים לו משום שברור היה כי אם תסתיים ההידברות בהסכם, היא תביא לויתור של ישראל על רמת הגולן. הנימוק העיקרי של המתנגדים הוא שרמת הגולן היא נכס אסטרטגי חשוב ושינוי המתיישבים מרמת הגולן הוא מחיר גבוה וטראומטי לציבור בישראל. הרווחים שיהיו לישראל בעקבות ההסכם אינם שקולים כנגד המחירים משום שסוריה לא תרצה ולא תוכל לנתק את קשריה האסטרטגיים עם איראן ועם חזבאללה. יתר על כן, רמת הגולן ממילא שקטה כי ההרתעה של ישראל מול סוריה יעילה. עם זאת, בחוגי הממשל בישראל יש תמיכה איתנה בחידוש המשא ומתן עם סוריה. בתוך זה בולטת במיוחד התמיכה העקבית,

הפומבית והברורה של מערכת הביטחון בהתקדמות בערוץ הסורי.² תמיכה זו מתבססת על התפיסה האסטרטגית הרואה במשא ומתן עם סוריה ובהסכם עמה דרך יעילה להחליש את האיום מצד איראן ולייצב את המצב מול לבנון.

הסביבה הבין-לאומית הייתה אוהדת פחות למאמצי ישראל בערוץ הסורי. ארצות הברית, ובמידה מסוימת גם גורמים במערב אירופה כמו צרפת, דגלו בעמדה שבחידוש המשא ומתן ישראל נותנת מתנת חנם לסוריה ומחלישה את הלחצים עליה, אשר נועדו לשנות את התנהגותה בכמה סוגיות. הראשונה בהן היא מעורבותה בענייניה הפנימיים של לבנון, ובעיקר החשד שהיא מעורבת ברצח חרירי ובשורה ארוכה של רציחות פוליטיות נוספות בלבנון. השנייה היא היותה של סוריה בסיס תמיכה לגורמים סוניים הנלחמים נגד ארצות הברית בעיראק ומנצלים אותה בתור עורך לוגיסטי ופנינסי ונתיב מעבר של מתנדבים ג'האדיסטים לעיראק.

גם באזור הייתה תמיכה מועטה לחידוש המשא ומתן עם סוריה. הגורמים הפרגמטיים בעולם הערבי שותפים לכעס על התנהגותה של סוריה בלבנון ועל היותה חלק מציר איראן-סוריה-חזבאללה, ואינם רוצים להרפות את הלחץ עליה. בלבנון יש דאגה מיוחדת מכך שמשא ומתן בין סוריה לישראל יסתיים בכך ששני הצדדים יגיעו להסדר על חשבונה של לבנון. בעולם הערבי גם מייחסים חשיבות גדולה יותר להתקדמות בתהליך הישראלי-פלסטיני, וחוששים שמא יפגע מתן עדיפות לערוץ הסורי בסיכויים להתקדמות עם הפלסטינים.

גישתה המסויגת של ארצות הברית הייתה גורם מעכב בהתפתחות המשא ומתן בין ישראל וסוריה שכן הוא מתייחד בכך, שמבחינת שני הצדדים המטרה העיקרית אינה היחסים עם השותף למשא ומתן אלא היחסים עם גורם שלישי. כאמור, מבחינת ישראל, המטרה העיקרית היא להחליש את הציר שבשני קטביו איראן וחזבאללה. מבחינת סוריה, החזרת רמת הגולן היא מטרה חשובה, אבל דחופה פחות. המטרה העיקרית היא שיפור היחסים עם המערב, ובעיקר עם ארצות הברית, בעקבות ההבנה שסוריה משלמת מחירים כבדים בשל בריתה עם איראן. מערכת יחסים זו עלולה לאיים על המשטר הסורי בטווח זמן רחוק יותר, בשעה שאינה מספקת מענה לבעיה העיקרית של סוריה, והיא עתידה הכלכלי לנוכח דילול מאגרי הנפט שלה. מסיבה זאת סוריה אינה מוכנה למשא ומתן ישיר עם ישראל, אלא אם כן תהיה ארצות הברית נוכחת בחדר.³ גם מבחינתה של ישראל יש חשיבות רבה להשתתפות של ארצות הברית משום שרק היא תוכל לפצות את ישראל על המחיר האסטרטגי שיהיה על ישראל לשלם עקב נסיגה מרמת הגולן. סירובה של ארצות הברית עד כה להיות מעורבת במשא ומתן לא אפשר פתיחה בהידברות ישירה ואינטנסיבית והתקדמות מהירה יותר.

שלמה ברום

בזירה הפוליטית הפנימית ארצות הברית וישראל מצויות בתהליך מעבר. במחצית 2009 עדיין נמצא הממשל החדש של הנשיא אובמה בעיצומו של תהליך הכניסה לתפקיד – אשר בארצות הברית הוא ארוך במיוחד בשל השיטה הפוליטית, שממשל חדש מחליף בה את כל ממלאי התפקידים הבכירים. בישראל נערכו בפברואר 2009 בחירות מוקדמות. תוצאותיהן של הבחירות האלה עשויות להשפיע במידה רבה על הגישה לערוץ הישראלי-סורי. המשמעות היא שיהיה צורך להמתין להתבררות עמדותיהם של ארצות הברית וישראל בנוגע למסלול הסורי. בצד הישראלי השאלה היא אם תהיה הממשלה החדשה מוכנה למשא ומתן שאם יצליח, יחייב כנראה ויתור על רמת הגולן; בצד האמריקני השאלה המרכזית היא איזו עדיפות תיתן ארצות הברית לערוץ משא ומתן זה, גם אם ברור שגישתה הבסיסית לערוץ המשא ומתן הזה תהיה חיובית יותר מזו של הממשל הקודם.

כבר בשלב זה ברור למדי שגישת ממשל אובמה לסוריה תהיה שונה מגישתו של הממשל היוצא. סביר להניח שממשל אובמה יאמץ תפיסה של הידברות עם סוריה, שתהיה דומה להמלצות של דו"ח בייקר-המילטון מדצמבר 2006. משא ומתן בין ישראל ובין סוריה בהשתתפות ארצות הברית תואם את הגישה הזאת, ולכן סביר שבשנת 2009 ישתנה תפקידה של ארצות הברית, ובמקום להיות גורם שמסתייג ממשא ומתן עם סוריה ומציב מכשולים לקידום המשא ומתן, היא תהיה גורם שמעודד את המשא ומתן ומעוניין לקדמו. מידת הפרו-אקטיביות של ממשל אובמה תהיה תלויה במידה רבה בסדר העדיפויות שלו. שאלה ראשונה היא היכן הטיפול בסכסוך הערבי-ישראלי נמצא בתוך סדר העדיפויות הכללי לעומת נושאים בעלי חשיבות מרכזית כמו המשבר הכלכלי, עיראק, אפגניסטן ואיראן והיחסים עם רוסיה. שאלה שנייה היא לאיזה מסלול תינתן עדיפות, למסלול הפלסטיני או למסלול הסורי.

אפשר להעריך ששני גורמים יכולים לדחוף למתן סדר עדיפות גבוה יחסית לסכסוך הישראלי-ערבי. הראשון הוא כנראה התפיסה המקובלת על אנשי אובמה, שבמזרח התיכון הכול קשור. תפיסה זו, שבאה לידי ביטוי גם בדו"ח בייקר-המילטון, משמעותה היא שמעמדה של ארצות הברית במזרח התיכון ויכולתה לממש את האינטרסים החיוניים לה גם באזורים הרחוקים מישראל כמו עיראק והמפרץ תלויים במידה רבה ביכולתה לשכך את הסכסוך הישראלי-ערבי. לפיכך טיפול בבעיות עיראק ואיראן, ואולי גם ההתמודדות עם הטרור האסלאמי הגלובלי, מצריכים טיפול גם בסכסוך הישראלי-ערבי. השני הוא השתלבותם של אישים שהיו מעורבים מאוד בתהליך השלום של שנות התשעים (בממשל קלינטון) ובתקופה מאוחרת יותר בתפקידים בכירים בממשל החדש. בולט בהם למשל הגנרל ג'ונס, שמונה ליועץ לביטחון לאומי, וכבר

בתפקידו האחרון פיתח את התפיסה של התמודדות כוללנית עם הבעיות של ארצות הברית במזרח התיכון, אשר תהליכי המשא ומתן שישראל מעורבת בהם משתלבים בה. קשה יותר לענות על השאלה לאיזה מסלול תינתן עדיפות. הממשל החדש עשוי לתת עדיפות למסלול הסורי משום שסיכויי ההצלחה בו גדולים, בעוד שהמסלול הפלסטיני נראה במבוי סתום. מנגד, נראה כי רבים מאנשי הממשל, ואולי גם אובמה עצמו, נוטים להעדיף את המסלול הפלסטיני משום שהם חושבים כי פתרונו חשוב יותר ותהיה לו השפעה רחבה יותר על העולם האסלאמי בכלל ועל המזרח התיכון בפרט. בינתיים הבהיר גם אובמה בהתבטאויותיו הראשונות בתפקיד את החשיבות שהוא מייחס לטיפול בסוגיית ישראל והפלסטינים ובסכסוך הישראלי-ערבי בכלל, וכעדות לעמדתו זו מונה הסנטור לשעבר מיצ'ל כשליח מיוחד לטפל ביישוב הסכסוך הישראלי-ערבי.

הניסיון שנצבר עד כה בתהליך השלום מלמד שלמרות חשיבותה המרובה של ארצות הברית כגורם התומך במשא ומתן ומסייע לסיכום חיובי שלו, התנאי הראשון להתפתחות משא ומתן וקידומו הוא רצונם של שני הצדדים והחלטה אסטרטגית שלהם, שכמובן גם עליה יש לעמדת ארצות הברית השפעה מסוימת. עולה מכך כי הגורם שיכריע במידה רבה את התפתחות המשא ומתן הוא המדיניות שתעצב ממשלת הקואליציה, שהוקמה בישראל על ידי בנימין נתניהו בעקבות ניצחון גוש הימין בבחירות. הממשלה תצטרך להחליט אם ברצונה להמשיך את המשא ומתן עם סוריה ואת המשא ומתן עם הפלסטינים על הסדר הקבע ואיזו עדיפות לתת לכל מסלול בשל הקושי הרב בניהול משא ומתן אינטנסיבי בשני הערוצים האלה בו בזמן, ובוודאי ביישום הסכמים בשני הערוצים במקביל. סוריה אינה מתנה התקדמות במשא ומתן עמה בהתקדמות המשא ומתן בערוץ הפלסטיני, ולכן אפשר מבחינה זו לתת עדיפות למשא ומתן עם סוריה ולהאט או להקפיא את המשא ומתן עם הפלסטינים על הסדר הקבע.

בשל הרכבה של הממשלה יצטרך נתניהו לפעול במסגרת שאינה מאפשרת לו חופש תמרון רב בנושא הסורי, והוא יתקשה להמשיך את המשא ומתן במסלול זה. אמנם ייתכן כי בשל הצורך למנוע חיכוך עם הממשל האמריקני החדש ירצה נתניהו לתת עדיפות למסלול המשא ומתן הסורי משום שזה יאפשר לו לדחות לחצים להעניק תוכן אמתי לערוץ המשא ומתן הישראלי-פלסטיני, שהוא יתקשה או לא ירצה להתקדם בו, אולם יש ספק רב אם הוא יוכל לקיים משא ומתן יעיל עם סוריה בשל ההתנגדות הצפויה לכך במפלגתו שלו ומצד שותפיו לקואליציה. אם בכל זאת יחליט לעשות זאת והמשא ומתן יסתיים בהצלחה, יהיה לו קל יותר לאשר את ההסכם שיתקבל בכנסת

שלמה ברום

וגם במשאל עם משום שהאופוזיציה תתמוך בהסכם, וקרוב לוודאי כי הליכוד יתפצל בין אלו שיתמכו בהסכם ובין אלו שיתנגדו לו.

פרדוקס הוא כי ייתכן שבסופו של דבר יהיה לנתניהו קל יותר לקיים תהליך מדיני בערוץ הפלסטיני מאשר בערוץ הסורי. מסקנה זו נובעת מכך שבערוץ הסורי אין מצבי ביניים. משא ומתן עם סוריה יכול להתקיים רק אם יש נכונות בסיסית מצד ישראל לסגת מרמת הגולן. בערוץ הפלסטיני אפשר לחשוב על מצבים שבליה ברה הפלסטינים ימשיכו בהם בתהליך מדיני כלשהו עם ישראל, גם בהיעדר משא ומתן אמתי על הסדר הקבע. נראה כי על רקע זה נשמעו לאחר הבחירות התבטאויות ממקורבי נתניהו על הצורך לאמץ מדיניות החותרת להסכם חלקי עם סוריה, שישראל תיסוג בו מחלק מרמת הגולן תמורת הסכם אי-לחימה עם סוריה. זה ניסיון ליצור מצב ביניים, שקרוב לוודאי ייכשל בשל עמדתה הנוקשה של סוריה, שאינה מוכנה לדון בהסדר שאינו מלא.

שאלה מעניינת היא אם למשבר הכלכלי הגלובלי תהיה השפעה על התפתחות המשא ומתן בערוץ הסורי. אם יהיה המשבר ממושך, יהיו לו כמה השפעות. ראשית, ישראל תתקשה יותר לשאת בעלות ביצוע ההסכם האפשרי עם סוריה, שקרוב לוודאי כי הוא יחייב את פינוי רמת הגולן כולה. העלות כוללת כמה מרכיבים – פינוי המתיישבים, העברת המתקנים הצבאיים ובניית יכולות, בעיקר בתחום המודיעין, שיפצו על אבדן רמת הגולן. גם ארצות הברית תתקשה לסייע לישראל בממדים הנדרשים בתחומים האלה. מנגד, סוריה עלולה להתאכזב מהנכונות המוגבלת של ארצות הברית והמערב כולו להעניק לה סיוע כלכלי בעקבות הסכם עם ישראל.

איראן יודעת כי המחיר הנדרש מסוריה תמורת הסכם שיחזיר את רמת הגולן לריבונות סורית הוא ניתוק הקשרים האסטרטגיים עם איראן, ולכן סביר שהיא תעשה פעולות להניא את סוריה מהמשך המשא ומתן עם ישראל, ובוודאי מסיכום חיובי שלו, אולם היא תשתדל כי צעדים אלה לא יפגעו ביחסיה העתידיים עם סוריה. יחסים אלה חשובים לאיראן בשל בידודה. משמעות הדבר היא שמלבד ניסיונות של איראן לשכנע את סוריה במסגרת הדיאלוג הרציף שהיא מקיימת עמה לא לפנות לכיוון הזה, היא כנראה לא תנקוט סנקציות נגד סוריה. איראן יכולה לנקוט צעדים עקיפים כמו חימום הזירה הלבנונית או הפלסטינית כדי ליצור תנאים שיקשו על משא ומתן ישראלי-סורי.

אם יימשך המשא ומתן בין סוריה ובין ישראל, הוא ישפיע גם על המערכת הישראלית-לבנונית. כאמור, מצד אחד איראן עלולה לנצל זירה זו כדי לסכל את המשא ומתן, ומצד אחר קרוב לוודאי כי סוריה עצמה תפעל לריסון בלבנון, וייתכן

אף שכאשר יגיע המשא ומתן לשלב של משא ומתן ישיר, תצטרף גם לבנון למשא ומתן.⁴ התפתחות בכיוון זה תשקף שינוי בגישתה של סוריה, שהתנתה בשלבי משא ומתן קודמים משא ומתן עם לבנון בהצלחת המשא ומתן איתה. סוריה תשאף לנצל את המשא ומתן עם ישראל ואת התחדשות הדיאלוג עם ארצות הברית לחזק את אחיזתה בלבנון. שאיפה זו עשויה להיות מכשול במשא ומתן משום שארצות הברית והאירופים לא יהיו מוכנים "למכור" את לבנון, גם אם הרווחים האסטרטגים של הרחקתה של סוריה מאיראן ברורים להם.

המשא ומתן עם סוריה והצטרפותה של לבנון למשא ומתן זה, ובעיקר אם תהיה התקדמות ממשית לעבר הסכם, יפעילו לחץ על חזבאללה לשקול את ההשלכות של כל זה על האינטרסים שלו ועל מרחב התמרון שלו. ייתכן שחזבאללה ישאף לחבל במשא ומתן מכיוון שיעריך כי הוא פוגע באינטרסים שלו ושל פטרוניו באיראן. עם זאת, תלות חזבאללה בצירי ההספקה מסוריה מחייבת אותו לזהירות. בסך הכול נראה שהמשא ומתן יהיה אילוץ נוסף שיקשה על חזבאללה את חידוש החיכוך הצבאי עם ישראל. סביר כי הארגון יתמקד בניסיון להשפיע על סוריה שלא תפגע באינטרסים שלו ובחיפוש דרכים שבהן יוכל להמשיך ולשמור את כוחו הפוליטי גם במציאות של הסכם.

על כל פנים, בשנת 2009 יהיה חלון הזדמנות לחידוש המשא ומתן הישיר עם סוריה ולהגעה להסכם. ניצול הזדמנות זו יהיה תלוי במידה רבה בהתפתחויות הפנימיות בישראל. אם היא תנוצל, תהיה לכך השפעה רבה על ההתמודדות של ישראל מול איראן ולבנון. אם היא לא תנוצל, הדבר עלול להביא להגברת המתיחות בחזית הצפונית של ישראל. מלבד זה, להחלטות ישראל בתחום הזה יהיו השפעות גם על הערוץ הישראלי-פלסטיני. אם תיתן ישראל עדיפות גבוהה לערוץ הסורי, סביר שלא ניתן יהיה להתקדם בו בזמן התקדמות ממשית במשא ומתן על הסכם הקבע עם הפלסטינים, אם כי יהיה אפשר להגיע להבנות ולהסכמים מוגבלים בתחומים שונים עם הפלסטינים. עובדה זו תהיה שיקול נוסף בהחלטתה של ישראל על דרך הפעולה מול סוריה.

הערות

1 ראו את נאומו של הנשיא בשאר אסד בוועידת אגודת העיתונאים שהתקיימה בדמשק ב-15 באוגוסט 2006. <http://www.sana.sy/eng/21/2006/08/15/57835.htm> זאב שיף, "האור שבאיומי המלחמה", **הארץ**, 7 ביוני 2007; עוזי בנימין, "אתם ואנחנו והמלחמה הבאה", **הארץ**, 13 בדצמבר 2006

2 "ב-2000 תמך אלוף פיקוד הצפון אשכנזי בנסיגה מהגולן בהסכם עם סוריה. ככל הידוע, הוא לא

שלמה ברום

שינה את עמדתו, לפי אמיר אורן, "יש לגולן מחיר", **הארץ**, 16 בפברואר 2007; "המו"מ עם סוריה זוכה לתמיכת מערכת הביטחון", לפי אלוף בן, "אין מה לקנא במנצח", **הארץ**, 18 בספטמבר 2008. Yaakov Katz, "An attempt to break the Iranian-Syrian alliance", *Jerusalem Post*, May 2008.22,

3 כך למשל בריאיון שאסד העניק ל**ווישינגטון פוסט** ב-23 בדצמבר 2008 הוא הבהיר שיש לסוריה שני תנאים לחידוש המשא ומתן הישיר: הבטחה שישראל תיסוג נסיגה מלאה מהגולן והצטרפות ארצות הברית לשיחות. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/23/AR2008122301998.html?sub=new>

4 במסיבת עיתונאים שערך נשיא סוריה בשאר אסד עם נשיא צרפת סרקוזי בפריס ב-3 בספטמבר 2008 הוא מסר שסיכם עם נשיא לבנון סלימאן את הצטרפות לבנון לשיחות בשלב המשא ומתן הישיר <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/782/722.html>